Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények, Miskolc, XIX. évfolyam, 1. szám (2026), pp. 117–122.
https://doi.org/10.32977/anyk.2026.009

Minya Károly
Új szavak IV. Nyelvünk 600 új szava értelmezésekkel és példamondatokkal
Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2026, 138 lap
ISSN 1786-4925, ISBN 978-963-409-508-8
„Négy az egyben" szótárismertetés

BODNÁR ILDIKÓ[1]

A Tinta Könyvkiadó egyik legújabb kiadványára szeretném felhívni a folyóirat olvasóinak figyelmét. A 600 új szavunkat felsorakoztató szótár *Az ékesszólás kiskönyvtára* sorozat 98. darabjaként látott napvilágot, ugyanebben a sorozatban jelentek meg Minya Károly nyelvünk új szavait bemutató korábbi kötetei is. Az *Új szavak I*. még 2007-ben jelent meg és a rendszerváltást követő mintegy másfél évtized számos neologizmusát, összesen 1250 új szavát tartalmazta. Az *Új szavak II*. hét évvel később, 2014-ben 800 új szavunkat gyűjtötte egybe. A harmadik kötet 2019-ben 850 szóval került a könyvesboltok polcaira. Az olvasókhoz most eljutott negyedik kötet szavaival kereken 3000-re nőtt a szerző által feltérképezett szavak száma. Dr. Minya Károly a Nyíregyházi Egyetem Nyelv- és Irodalomtudományi Intézete Magyar Nyelvészeti Intézeti Tanszékének intézetigazgató főiskolai tanára, számos nyelvészeti munka szerzője, hosszabb ideje foglalkozik a jelenkori magyar szókincs kérdéseivel.

Az *Új szavak IV.* ismertetése során röviden a korábbi kötetekre is utalok; e visszatekintés nélkül az új kötet elemzése nem lenne teljes. Így jelenik meg itt „négy az egyben" módon valamennyi szótár, bár a hangsúly végig a 2026-ban megjelent negyedik kötet anyagán van.

Az új szavak összegyűjtése, szótárakban való kiadása Európa-szerte hosszú évtizedek óta megszokott lexikográfusi tevékenység. A magyar nyelv **új szavainak és kifejezéseinek** gyűjtése, a szóanyagnak folyóiratokban, majd az interneten, illetve könyvekben való megjelentetése napjainkra nálunk sem ismeretlen, erről a második és a harmadik kötet *Előszavá*ban is olvashatunk (13. és 12. o.). Az új szavaknak a szótársorozatban való rendezésével – az évtizedek óta tartó nagyszerű szótárkiadási programjának részeként – a Kiss Gábor vezette Tinta Könyvkiadó tett újabb fontos lépést anyanyelvünk szolgálatában. A közeljövőben – pl. egy remélt további szótár megjelenésekor, annak részeként, de akár önállóan is – egy

[1] DR. BODNÁR ILDIKÓ
nyugalmazott egyetemi docens
Miskolci Egyetem BTK MFI
Alkalmazott Nyelvészeti és Fordítástudományi Tanszék
ildikobodnar@gmail.com

olyan szómutatóra is szükség lesz, amelyikből megtudható, melyik kötetben lelhető meg egy-egy adott szó.

Az új szavak nagyrészt párhuzamosan több helyen is feltűnő **neologizmus**ok, kisebb részben egyetlen szerzőnél hirtelen felbukkanó ún. **hapax legomenon**ok, azaz **egyszeri olvasat**ként értékelhető, szuggesztivitást, képszerűséget sugárzó kifejezések. Az értelmezésre, magyarázatokra – nagy többségük esetében – mindkét csoportban szükség van.

Az új szavak vagy **neologizmusok** szótárainak mindegyike szerzői *Előszó*val indul. Ezek kisebb tanulmányok formájában mutatják be az összegyűjtött szóanyag jellemzőit. Ugyanitt találjuk a szótár használatához szükséges információkat is, így pl. a rövidítések feloldását. Három kötet elején is beszél a szerző az angol nyelvből átvett kölcsönzésekről és részletesen foglalkozik a kapcsolódó helyesírási kérdésekkel is. Az angol nyelvi hatás bemutatása ugyanakkor különösebb hangsúlyt nem kap: változó világunk természetes velejárója a más nyelvekkel való érintkezés. A kötetekben az angol mellett számos egyéb eredetű szó is van. Az elsőben – tudjuk meg szintén az előszóból – nyolc további nyelvből (latin, francia, görög, német, japán, olasz, orosz és spanyol) érkezett szavak vannak. Szintén az első kötet előszavában az új szavak megjelenésének okairól olvashatunk részletesebben. Szükség van rájuk új tárgyak és fogalmak, új foglalkozások, intézmények, eljárások stb. megnevezésére. Itt megtudhatjuk még, hogy a kötetbe belekerült új szavak milyen jellemző szóalkotási móddal keletkeztek és ezek milyen arányban fordulnak elő.

A második kötetben a szereplő szófajok arányairól és a szógyakorisági adatokról olvashatunk, valamint a könnyen értelmezhető (transzparens) és a külön magyarázatra (sokszor fordításra) szoruló új szavakról. Ugyanitt kerül szóba az idegen szavak kapcsán az ún. **szómagyarító honlap** (www.szomagyarito.hu). A harmadik szótár elején szintén a neologizmusok gyakorisági adatairól és az idegen (főként az angol) nyelvből átvett elemek helyesírási vonatkozásairól van részletesebben szó, és további jellemző szóalkotási módokról (a *be-* igekötős és a *-ható/-hető* képzős szavak elszaporodásáról) is értesülhetünk.

A negyedik kötet előszavában Minya Károly visszatekint a korábbi kötetekre, majd a nyelvhasználóknak és a szótárírónak az új szavakhoz való viszonyulásáról ír. Ezután az új tárgyak és foglalkozások megnevezésére szolgáló legújabb szókincs jellegzetes darabjait vonultatja fel, végül pedig a **jelentéssűrítő szóösszetételek** feltűnően nagy arányát indokolja meg. Ezek bonyolult jelentéstartalmakat fejeznek ki, ám a körülíró szerkezeteknél jóval rövidebb és könnyedebb formában *(karantén-fárdtság, kocsmakvíz)*. Ezeket a tömörítő összetételeket használja a nyelv a „karanténban töltött időszak szigorú szabálykövetés miatt érzett kimerültség”, „kocsmában tartott kvíz” körülírások helyett. A negyedik kötet előszavának a szóalkotási módokra vonatkozó példái közül emelek ki néhányat az alábbiakban. Szerepelnek itt a **szóösszetétel**, a legtöbbször a fentebb jellemzett **jelentéssűrítő összetétel** *(laborhús, söridő, szabadulószoba, szellemkamion, távmeghallgatás)*, a **szóképzés** *(buszsávozik, cancelez, élőzik)*, a **betűszóalkotás** *(FOMO)*, a **szóelvonás** *(fényfest, kamubejelent, magánrendel)*, a **jelentésbővülés** (*kirakatrendezgetés* – ’magamutogatás’ értelemben és még *gyíkfej, zöldít*) továbbá a **szóösszerántás** (*lájkoholista = lájk +*

alkoholista, „lájkfüggő, a lájkokat túlzottan elváró és imádó személy", *podcast = iPod + broadcast*), de meg kell említenünk a **tükörszóalkotást** (*ársapka*, ld.: *price cap, karbonlábnyom*, ld.: *carbon footprint*) is (10. o.). Az első kötetben megjelenik még a *mobil* főnév kapcsán a **jelentéstapadás** (*mobil=mobiltelefon*), a második kötetben pedig két példát találunk **ikerszavakra**, ezek a *tuli-buli* és a *zimbes-zombis*. A neologizmusok megjelenésének két fő területe az informatika és a környezetvédelem, ám az élet szinte minden területén felbukkannak *(adományautomata, befogadó játszótér, csapatépítés, légirégészet, reklámzaj)*.

Ezután következik a kötetekben a szóanyag nagyságától függően különböző terjedelmű **szótári rész**. Szemben a második kötet előszavában szereplő Veszelszki Ágnes szerkesztette *Netszótárral* (ELTE Eötvös Kiadó, 2012), illetve Bódi Zoltán *Infoszótárával* (Tinta Könyvkiadó, 2010), itt nem csupán a feldolgozott szókincs értelmezése jelenik meg. A **félkövér** és **álló szedéssel** kiemelt címszót a szófaj megnevezése követi: IGE, IGEKÖTŐS IGE, FN, MN, majd a neologizmus létrejöttének módjára, idegen eredetére utaló, **dőlten szedett** rövidítés található, pl.: *szsz* (= szószerkezet), *ang* (= angol). Itt szerepelnek a szóalkotási módra utaló, fentebb felsorolt kifejezések is. Szükség esetén az értelmezést megelőzi még a **nyelvi réteg** és a **stílusárnyalat** megnevezése: (Sp(ort), Inf(ormatika), Szép(észet), Biz(almas), Hiv(atalos nyelv), Műsz(aki nyelv). Az értelmezések legtöbbje rövid, célratörő. Szintén igen fontos rész, a használatot bemutató, hasonlóan dőlten szedett, egy-két mondatnyi hosszúságú idézet zárja a szócikkeket. A szerző hangsúlyozza ennek autentikus voltát: a mondatok az internetről származnak. Bennük a címszó álló szedéssel emelkedik ki az idéző mondatból: *A zene tényleg* cool *volt.* Illetve még: *A* mágneshorgászat *egy új hobbi: tulajdonképpen a környezetvédelem és a kincskeresés ötvözete.*

A szótári rész utáni **Szómutató** a szereplő összetett szavak utótagjait alapul véve készült és azonnal láthatóvá tesz egy másik összefüggést. Azt, hogy az ismétlődő előtagok mellett bizonyos utótagok is nagyon népszerűek a neologizmusok körében. Ilyenek a IV. kötetben nyolcszor felbukkanó *turizmus* utótagú (második elemű) szavak és kifejezések: *alvásturizmus, konferenciaturizmus, digitális turizmus* stb. A négy kötetben számuk harminckettő. Itt négyszer felbukkanó utótagok pl. a *generáció*, az *influenszer*, a *pornó* és a *szemüveg* szavak, de van jónéhány két és három összetételben megjelenő szavunk is. A kötetek másik csúcstartója lehet a *ház*, amely a 2007 és 2026 közötti időszakban tizenhat összetételben bukkan fel utótagként, a negyedik kötetben azonban csak kettő szerepel: *apiterápiás ház, dombház*. A köteteknek ezt az *Utótag szerinti szómutatóját* Kiss Gábor készítette.

Még mindig a szótárakat együtt tárgyalva szeretném szemléltetni egyes, igen jellegzetes összetételeket mutató új szavak fokozatos terjedését. Az *okos-* előtaggal rendelkező összetételeknek az utóbbi évtizedben már szinte a **divatjáról** beszélhetünk: ezeket az első szótárban, 2007-ben még egyetlen szó sem képviseli; a második kötetben pedig az *okostelefon* és az *okostévé* címszavakkal jelentkezik. Az elsőnek az eredetére utalóan olvashatjuk a **tükörfordítás** szót, és az annak alapjául szolgáló angol kifejezést is: *smartphone*. A harmadik szótárban viszont az *okosautó*tól az *okoszebrá*ig 38 *okos-* előtagú szót találunk, létrejöttük jellemzésére kivétel nélkül a **jelentéssűrítő összetétel** olvasható. A negyedik kötetben pedig – az *okosbicilkli*től

az *okoszuhanyozó*ig 46 különböző, ugyancsak jelentéssűrítő szóösszetételüket lelhetjük meg! Hasonló terjeszkedés figyelhető meg az *e-* előtagú szavakat illetően is: bár már 2007 előtt felbukkant közülük közel fél tucat, pl.: az *e-mail* mellett már rögtön az *e-learning* és az *e-book* (ezeknél az angol eredetre utaló megjegyzés áll). Továbbá megjelenik az *e-adózás*; a 2014-es kötetben számuk hárommal gyarapodott, így az *e-book* mellett megjelent például az immár több elemében is magyar *e-könyvolvasó*. Majd a 2019-es kötetben már összesen 26 ilyen összetétellel találkozunk, amelyek talán legjellemzőbb darabjai az *e-ellenőrző* és az *e-matrica*. Végül 2020 és 2025 között került használatba több olyan, szintén jelentéssűrítő összetétel, mint az *e-kereskedelem* vagy az *e-szemét*, újabb tizennégy szó.

A szótár további ismertetése során ábécérendben haladva bemutatom, hogy az egyes betűkhöz mely szókezdetű összetételek kerültek nagyobb számban. Ahol csupán egy-két azonos szókezdet jelentkezik, ott néhány – remélhetőleg nemcsak a recenzens számára különleges – szó bemutatása következik. (Példaként a legtöbbször 3-4 szót fogok szerepeltetni.)

A, Á – Az *adat-* kezdet 7-szer jelentkezik, pl.: *adatbányászat, adatbróker, adattudós*; a sokaknak ismerősen csengő *adathalászat* viszont már az előző szótárban benne volt! Három neologizmus is az *ár-* elemmel kezdődik: *árfolyamrögzít* (elvonás)*, árrésstop* (birtokos jelzős összetétel), *ársapka* (tükörfordítás).

B – Itt a *bér-* és *bio-* kezdet jelenik meg 3-szor, a *béranya-influenszer*, a *bérsapka* (mindkettő jelentéssűrítő összetétel), valamint *bérkommentelő*, illetve a *bio-* előtaggal a *biofű*, a *biohekker* és a *biopamut*; a korábbi szótárban a *bio-* előtagot nyolc szó is képviselte, pl.: *biokapacitás, biometrikus azonosítás.*

C, CS – Három *chat-* és két *Covid-* indítás van, a *chatbot,* a *chatbotprogram* és a *ChatGPT*; a *Covid-árva* és a *Covid-özvegy*. A *Covid-* kezdetű szavak nem lehettek benne az I–III. kötetekben, hiszen a járvány csak 2020 folyamán jelent meg. Az itteni számukban viszont egyfajta alulreprezentáltságot érzek. Ennél nagyságrendekkel nagyobb volt megjelenésük (*Covid-álmatlanság, Covid-gyorsteszt, Covid-maszk, Covid-szóvivő* stb.).

D – Itt a *digitális* jelző viszi el a pálmát tizenegy példával a *digitális autizmustól* a *digitális turizmusig* és lett egy *szóösszerántással* keletkezett új nyelvészeti szakszavunk alapja is, a *digilektus*, azaz *digitális dialektus*: a *számítógéppel közvetített kommunikáció nyelvhasználati módja*.

E, É – A nagyszámú *e-* (= *elektronikus*) kezdeten kívül nincs ismétlődés az *e-* és *é-* kezdetű szavak esetében, de érdekes az *élmény-* kezdet újbóli felbukkanása *(élménygazdaság)*. Korábban már szerepelt pl.: az *élményfürdő, élménypláza* és az *élménytér*. (Hasonlóan jelentéssűrítő összetételek.)

F – Egyetlen ismétlődést találtam, a *fantom-* kezdetek esetében. Ugyanakkor a *fény-* előtagot ismétlődése nélkül is örömmel láttam feltűnni a *fényvillamos* szóban, ez a neologizmus miskolci sajtótermékben is megjelent, ld. az egyik decemberi sajtócímet: *Leesik az állad a miskolci fényvillamostól, ami Európa egyik legszebbje.* (Ez szintén jelentéssűrítő összetétel.)

G, GY – A *gasztro-* kezdet viszi el a pálmát, öt előfordulással, míg a *gerilla-* 3-szor tűnik fel *(gasztroinfluenszer, gerillakampány)*.

H – A *horror-* előtag három neologizmusban olvasható: *horrorbohóc, horrorkamion, horrorkaraván*. Kétszer találkozni a *hő-* szóösszetételi előtaggal, illetve szintén kétszer a *hőmérő*vel, mint egy-egy szószerkezet első szavával. Több ismétlődő szókezdet itt nincs.

I, Í – Igazi divatszavak ismétlődnek 3-szor is: az *influenszer* és az *instant*, viszont egyedül áll az *intelligens villanyoszlop*. Vajon mit tud, mitől intelligens?

J – Egy angol eredetű betűszó hívja fel magára a figyelmet, a *JOMO (Joy of Missing Out)* – azaz „a lemaradás öröme", amely ráadásul a *FOMO (Fear of Missing Out)* – azaz „a lemaradástól való félelem" ellentéte. Minden további magyarázat a szócikkben található.

K – A *kamu-, kapszula, karantén-* jelenik meg kétszer-kétszer, viszont a *klíma-* hatszor is, pl.: *klímadepresszió, klímagyász, klímapornó*, de már többször szerepelt az előző kötetekben is: *klíma*, illetve *klímakvóta* és *klímamenekült.*

L, LY – A *látvány-* előtag háromszor is jelen van, de itt a recenzens egyik kedvenc szava is: a *liszt-* előtagú *liszthiszti*. Ugyan értjük-e még?

M – Szerepel itt három *migráns-* és két *mikro-* előtagú összetett szó, valóban az évtizedben jelentek meg. A *mosting* szó eredete azonban több magyarázatot érdemelt volna. Az AI azt derítette ki számomra, hogy: „A *mosting* egy modern randizási szleng, amely a *love bombing* (túlzott érzelmi elhalmozás) és a *ghosting* (nyomtalan eltűnés) kombinációja. A kifejezés a *doing the most* (túlzásba visz) angol kifejezésből ered." A szócikk magyarázata és a példái jók.

N, NY – A másfél oldalon nincs ismételten feltűnő szóelem; érdekességként a *nomofóbia* szóösszerántást idézem: eredete ugyanis négy angol szó: *no-mobile-phone-phobia*; „beteges félelem attól, hogy mobiltelefonunkkal nem vagyunk elérhetőek".

O, Ó, Ö, Ő – Az „okosdolgok" dömpingjéről már volt szó; az *ö-*s kezdetek közt három *öko-* előtagú összetétel is található, pl. *ökogyász*. Mindegyikük jelentéssűrítő összetétel.

P – Az itt szereplő *pirózik* „pirotechnikázik" emlékezetem szerint korábban „tüzeskedik" értelemben már használatos volt. A *porrobot* viszont nem egyszerűen a *robotporszívó* új elnevezése, hanem az „okostelefonon vagy tableten keresztül programozható porszívót" jelenti.

R – Nyolc szóval itt a *robot-* kezdetű összetett szavak viszik a pálmát, köztük komoly orvosi szakszavak is: *robotasszisztált műtét, robotsebészet*; a három példával képviselt *rezsi-* előtagúakból viszont tapasztalataim szerint szintén sokkal, de sokkal több lehetne. A leginkább sokatmondó a *rezsidémon*; s lássunk néhány továbbit is az internet alapján: *rezsialap, rezsibiztos, rezsicsökkentés, rezsirendelet, rezsitámogatás*.

S, SZ – Igen érdekes fogalmak lapulnak a *sima liba, somokozó* és a *súgószemüveg* szavak mögött, érdemes utánanézniük azoknak, akik a szövegkörnyezetből nem tudják kihámozni a jelentésüket. A *szitter* önmagában is gyakran felbukkan, de a *bébiszitter* mellett újabban van *cicaszitter*, *kutya-*, továbbá *dédiszitter* is. Sőt a második kötet bevezetője említi a *höriszittert* is (9. o.).

T, TY – Igen érdekes jelentések rejtőznek a *történettérkép*, a *túlturizmus* és a *tűzoltóváza* szavak mögött. Mind a *történettérkép*, mind pedig a *túlturizmus*

tükörfordítás eredményeként jött létre. Az előbbi a *story map*, az utóbbi az *overtourism* angol kifejezésből.

U, Ú, Ü, Ű – Napjainkban az *űr-* előtagú összetételeknek új virágkora van, itt a szótárban az *űrorvos* jelenik csak meg, de a neologizmusok sorába az *űrbányászat, űripar* és az *űrszemét* meg az *űrverseny* is beletartozik. Az *űrturista* viszont már a legelső szótárban benne szerepelt.

V, W – Itt a *vakcina-, vírus-* előtaggal és a *virtuális* jelzővel ugyan szintén csak három-három összetétel jelenik meg, de egy elképzelhető *Új szavak V.* már ennek többszörösét is tartalmazhatja majd.

Z, ZS – Van nyolc, a *zöld* színnévvel alkotott neologizmus (pl.: *zöldáram, zöldkötvény*), de ilyenek előfordulnak a szótár korábbi köteteiben is, azokban összesen kilenc darab. A *zs*-s kezdetűek mind figyelmet érdemelnek (ld. pl.: *zsarolóvírus, zsírkutya, ZS-listás, zsugorinfláció*). Vannak e szavak között is egyszerűen megérthetők, melyek jelentése az elemeikből levezethető, de több esetben bizony jó, hogy a szótár, kiválóan megfelelve a feladatának, pontos tájékoztatást nyújt a jelentésükről.

Befejezésül a szerzőt idézem: „Az új szavakkal való ismerkedés szellemi kalandnak is tekinthető, ugyanis bennük a közelmúlt és napjaink történései, eseményei, újítása jelennek meg... A neologizmusok kutatásának, tanításának ügye messzemenően szolgálja a nyelvi tudatosítást” (8. o.). E szavak jegyében ajánlom magam is a szótárat – három társával egyetemben – nem csupán magyart tanító kollégáknak, hanem bárkinek, aki nyelvünk és szókincsünk kérdései iránt érdeklődik, a középiskolától egészen a nyugdíjas korig. E példákat olvasva ízelítőt kaphat bárki az élő nyelvről, annak gazdagságáról, nemegyszer humoráról, s valószínűleg nem fog rettegni a jövőben a magyarban megjelenő angol szavaktól sem, hiszen nyelvünk minden korban épült és gazdagodott idegen szavak átvételével. Ez így történik napjainkban is.